

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Оленича Ярослава Ігоровича «Історико-славістична спадщина українських учених Східної Галичини ХІХ ст.», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія

В історії народів Центрально-Східної Європи час останньої третини ХVІІІ – ХІХ ст. є особливим як з політичного, так з господарського і культурного боку. Політичний момент тісно пов'язаний з територіальними змінами, що виникали після перекроювання державних кордонів внаслідок численних воєн і формуванням програм національно-визвольних рухів поневолених народів. Ідеї європейського Просвітництва, Романтизму позначилися на переоцінці всіх суспільних ідеалів.

Після краху у Європі наприкінці ХХ ст. тоталітарних режимів значною мірою почали переоцінюватися окремі явища і події у сфері суспільної думки, міжнародних відносин тощо як складових частин націотворчого процесу. Багато проблем розвитку сучасного суспільства неможливо об'єктивно зрозуміти без врахування досвіду, як позитивного, так і негативного, нагромадженого минулим. Проблеми державності в центральноевропейському регіоні, консенсус політичних сил різної орієнтації вимагають глибокого аналізу історичних коренів цих процесів.

Звідси й випливає **наукова** актуальність дослідження Я.І.Оленича, присвячена історико-славістичним дослідженням українських учених Галичини в ХІХ ст. Вона посилюється також і тим, що проблема, піднята ним у рецензованій дисертації на сьогодні залишалася практично не вивченою в історичній науці. Актуальність теми визначається також і сьогоденними потребами України. Під таким кутом зору досвід вирішення цих питань також має **практичний** інтерес.

Структура рецензованої роботи, що побудована за проблемно-тематичним принципом, її хронологічні і територіяльні межі, поставлена мета, основні завдання дослідження, визначення наукової новизни добре аргументовані, чіткі і не викликають суттєвих заперечень.

У роботі, окрім „Вступу”, „Висновків” і „Переліку використаних джерел та літератури”, виділено чотири розділи, які поділені на параграфи. Вдало сформульовані назви сприяють пошуку необхідних положень і розкриттю змісту окремих компонентів рецензованої роботи. Все це дозволило її автору всебічно розкрити динаміку досліджуваної проблеми у часовому та тематичному вимірах.

У першому розділі – «Історіографія, джерельна база та методологія дослідження» Я.І.Оленич подав ґрунтовний критичний аналіз зарубіжної та вітчизняної історіографії, докладно охарактеризував й систематизував джерельну базу дослідження, яка є широкою, різноплановою, відповідає авторській концепції та методологічним принципам вивчення теми. Дисертант вільно орієнтується в літературі, присвяченій слов'янознавству. Аналізована література свідчить, що, кандидатська робота Я.І.Оленича є чи не першим як в українській, так і в зарубіжній історіографії спеціальним дослідженням теми. Треба констатувати, що загалом дисертант вивчив і критично оцінив не лише спеціальні роботи з поставленої проблеми, але й праці, які дозволяють ширше відтворити особливості розглядуваного історичного періоду.

Слід відзначити копіткі зусилля Я.І.Оленича над зібранням і узагальненням багатого за змістом і дуже місткого документального матеріалу, що дозволило йому внести **нові моменти** у розробку даної теми. Дослідник у центр уваги проблеми поставив державницьке і політичне трактування ролі і місця українських земель, що свідчить й про **суспільну** актуальність поданої роботи.

Другий розділ – «Становлення і розвиток українського історичного слов'янознавства у Східній Галичині» – є по суті вступним до досліджуваної в

дисертації проблеми. У ньому автор акцентував увагу на особливостях зацікавлення галицькими ученими питаннями слов'янознавства з огляду на трактування ролі й місця Галичини в загальному історичному контексті.

У цій частині роботи автор підкреслив, що українські учені Галичини мали достатньо потенціалу для власних славістичних студій – науково-пізнавальний інтерес до історії слов'ян, ґрунтовну джерельну та історіографічну базу із славістики, знали слов'янські мови, здійснювали експедиції до слов'янських країн й под. Крім цього він зазначив, українська інтелігенція досліджуваного регіону на 9/10 складалася із священників (С.66–67). Зразу ж зауважу, що це очевидно перебільшено і може стосуватися лише до 60-х років XIX ст.; в останній третині XIX ст. ситуація значно змінилася. Тим не менше, погоджуюся, що богословська освіта та духовний сан багатьох учених впливали на методологію наукових досліджень. Пасаж, що тогочасну історичну науку Галичини презентували дослідження І.Вагилевича, О.Барвінського, Я.Головацького, Б.Дідицького, Д.Зубрицького, С.Качали, О.Партицького, А.Петрушевича, Ф.Свистуна, І.Шараневича не є повним. З поля зору дослідника випали маловідомі праці з історії українських педагогів гімназій, як от О.Торонського, М.Антоневича (див.: М.Кріль Сорабістика Олексія Торонського // Питання сорабістики. Львів; Будишин, 2009. С.187–193; Król M. *Mykoła Antoniewicz // Złota księga historigrafii lwowskiej XIX i XX wieku*. Rzeszow, 2014. T.2. S.105–114) та ін.

Третій розділ – «Рецепція історії слов'ян українськими ученими Східної Галичини» – стосується висвітлення поглядів учених на етногенез та історію слов'янських народів. Дисертант проаналізував їхні праці та зробив загальні висновки. Найголовніший їхній зміст – праці написані під впливом поширення романтизму, ідеологій слов'янофільства та панславізму, а також зумовлені подіями суспільно-політичної історії слов'ян XIX ст.

Четвертий розділ – «Українсько-польські стосунки XI –XVIII ст. у наукових працях українських істориків» – за змістом важливий для розуміння

еволюції поглядів щодо етнічності Галичини та її місце в тогочасному геополітичному просторі. Одним з позитивних моментів цієї частини дисертаційної праці є висновок Я.І.Оленича, що галицькі дослідники опиралися на ґрунтовну джерельну базу, а праці Д.Зубрицького, А.Петрушевича, І.Шараневича до сьогодні є науково актуальні.

Загалом, основні наукові положення й висновки роботи сформульовані фахово, із знанням проблеми, всебічно обґрунтовані, їх достовірність й новизна безсумнівні. У дисертації історико-славістична спадщина славістів Галичини окресленого для вивчення періоду висвітлена крізь призму знань і відомостей про них. Безумовно новаторським є розгляд і аналіз проблеми ролі Галичини у загальноісторичному контексті.

Праця Я.І.Оленича – це самостійне, оригінальне, добротне дослідження, науково обґрунтовані результати якого в сукупності вирішують поставлене наукове завдання – подати системне, цілісне бачення становлення і розвитку славістики в Галичині як складової української і світової зокрема.

Я.І.Оленич зумів повною мірою розв'язати завдання, окреслені у вступній частині дисертації і акумульовані в авторефераті дисертації. Узагальнення та висновки, що є достатньо аргументованими і виваженими, мають незаперечне наукове значення.

Рецензована праця безумовно знайде практичне застосування. Здобуті результати можуть бути використані при підготовці узагальнюючих та спеціальних праць з історії Європи, України, історіографії, у краєзнавчих дослідженнях, а також при читанні навчальних лекцій у вищих школах гуманітарного профілю. Назагал розглядувана дисертація дозволяє поглибити і виробити ширше бачення нашої історії.

Відзначаючи незаперечні позитивні сторони дослідження Я.І.Оленича, варто висловити деякі міркування щодо вивчення названої проблеми, які радше мають характер побажань.

1. Термінологічний аспект. У дисертації вживаються два терміни: *Галичина* і *Східна Галичина*. Останній має штучне утворення як спотворення офіційної назви австрійської провінції – *Königreich Galizien und Lodomerien*, і використовувався переважно для позначення східної частини Галичини. Правильніше вживати термін *Галичина* як етнонім на позначення української частини австрійських володінь.

Замість термінів *Австрійська* і *Австро-Угорська імперія* (С.88) доцільніше писати *монархія Габсбургів*, що точніше відображає історичний період, розглядуваний у дисертації.

Вимагають уточнення та узгодження щодо використання терміни *зарубіжні* і *наддніпрянські* вчені. Для розглядуваного в дисертації періоду *Наддніпрянищина*, тобто частина українських земель в складі Росії – це зарубіжжя стосовно Галичини в складі монархії Габсбургів (С.4).

2. Історіографічний огляд хибує відсутністю узагальнень і містить пропуски в частині аналізу праць з історії, авторами яких були викладачі окремих гімназій (М.Антоневич, О.Торонський та ін.).

Пишучи про М.Погодіна і його взаємини з галицькими ученими, Я.І.Оленич випустив з уваги дисертаційну працю на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (захищена у Львові в 2009 р.) і опубліковані статті Н.Саламахи, в яких розставлені акценти на рівні досягнень сучасної науки.

Автор не опрацював енциклопедичні статті про українських славістів з оцінкою їхніх праць, а саме поміщені в чеській енциклопедії «*Ottův slovník naučný*» та деяких інших.

3. Є неузгодженості щодо визначення хронологічних рамок, що констатують як недогляд. Наприклад, коли йдеться про *Studium Ruthenum* (С.6).

4. Зустрічається неправильне написання прізвищ (Первольор замість Первольф, с.80), назв місцевостей (Агром замість Аграм, с.77).

5. Подекуди автор несвідомо повторив помилки, які зустрічаються в історичній літературі. Так, на с.80 він називає К.Іречека професором Карлового університету. Насправді він був професором Чеського університету у Празі, а Карловим цей навчальний заклад був найменованій лише в 1919 р.

6. Щодо анотації англійською мовою. По-перше, термін *Галичина* правильніше передавати як *Halychyna*, а не *Galicia*. По-друге, в англійській мові числа прийнято наводити арабськими цифрами.

Звичайно, зазначені зауваження і міркування аж ніяк не применшують високого наукового рівня дисертації, яка відповідає необхідним вимогам. Головним в оцінці такого дослідження має бути не пошук недоліків, а виділення конкретно зробленого внеску в розробку наукової проблеми. У даному випадку рецензована дисертація є на даному етапі завершеною, самостійною та оригінальною роботою. Причому першою в українській історичній науці та вводить у науковий обіг нові, фахово обґрунтовані теоретичні результати, які в сукупності є важливими для розвитку історіографії, передусім української.

Багатоплановість роботи, нова постановка ряду питань, порушені проблеми спричинилися до того, що не всі вони досліджені і вивчені з однаковою повнотою, як би це хотілося бачити. Це залишає місце для творчої наукової дискусії, дальших розшуків документальних матеріалів, узагальнень, аналізу й виваженої оцінки існуючих на сьогодні праць, як українських, так і зарубіжних авторів.

Судячи з автореферату, дослідження Я.І.Оленича вже мало певну фахову апробацію в наукових колах. По темі дисертації опубліковано 8 праць, зокрема у фахових виданнях, а основні положення і висновки доповідалися автором на наукових форумах різних рівнів.

Виклад автореферату ідентичний змісту самого дослідження. Опубліковані роботи Я.І.Оленича відображають основні положення і висновки поданої дисертації, відбивають пророблену велику пошукову роботу, містять корисний

фактичний матеріал. Автор рецензованої праці запропонував своє бачення проблеми й отримав цікаві результати з приводу розвитку слов'язнознавства як комплексу наук.

Дисертант добре володіє зібраним і опрацьованим джерельним та історіографічним матеріалом, логічно і послідовно виклав його письмово. Стилiстично текст у міру виважений і не перевантажений цифровим чи цитованим матеріалом. Робота читається легко і цікаво, сформульовані думки зрозумілі.

Вважаю, що дисертація «Історико-славiстична спадщина українських учених Східної Галичини ХІХ ст.», є завершеним на даному етапі науковим дослідженням, за всіма основними характеристиками відповідає вимогам п.п. 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння наукового звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабiнету міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, а її автор, Ярослав Ігорович Оленич заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія.

Офіційний опонент –

завідувач
кафедри історії Центральної та Східної Європи
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
доктор історичних наук, професор

М.М.Кріль

3 грудня 2015 р.

